

"Yyällä" messusi

Oulun tuomiokirkossa on tilaa, varsinkin yöspäin... Pyhäin aattoiltana kirkkoon olisi kyllä mahtunut enemmänkin seurakuntalaisia, mutta monta oli silti koolla, kun kuuluisa YL aloitti messunsa. Messu, missa, seurakunnan kokous, niinkuin selitti avaussanojen esittäjä.

Istuimme hiljaisina, niinkuin kirkossa aina. Penkki penkin jälkeen täyttyi, mutta ei tullut tungosta. "Yyällä" oli lehterillä ja edessä, papinväen penkeissä vasemmalla ja oikealla alttarista. Leppeä, mutta musta syysilta jäi suurten ovien ulkopuolelle ja kätkeytyi kirkon korkeiden ikkunoiden taakse. Avarassa kirkossa oli turvallisaa valoisaa, ja katse hakeutui monta kertaa mahtavaan kupoliin, joka tuntuu kokoavan kaiken, valon, äänet, ajatuksetkin.

Sitten urut heräsivät soimaan, YL aloitti: "Gloria in excelsis Deo" — "Kunnia Jumalalle korkeuksissa"... Koko kirkko kaikui latinaa ja Korkeimman kunniaa. Kyrie, Gloria, Credo, Sanctus, osa osan jälkeen. Olimme kaukana keskiajassa. Kuusisataa vuotta sitten tämä messu ensimmäisen kerran soi ilmoille Pariisin Notre Damessa. Kirkon täytti harras väkijoukko. Oli rikkaita ja köyhiä, oli mahtavia ja oli kurjia, ristittyjä ja kastamattomia, vakinaiset Notre Damen kävijät, joku hurskas herratar, joku ritari, pappi, kirjanoppinut, joku köyhä katusoitaja, ikuinen vaeltaja, kuuntelijat hämmästyneinä, haltioituneina. Messu oli aivan uutta, ihmeellinen sävelissään, kuvioissaan. Se tuntui nostavan ajatukset korkeuksiin, ikäänkuin siirtävän sielun ylös, yhä ylemmää.

Vilkaisin ohjelmalehtistä, muistin äskeisen puhujan sanat. Messe Notre Dame... Tämä oli suuren mestarin, säveltäjän ja runoilijan, teos, ensimmäinen yhden miehen kirjoittama messu. Hänen nimensä oli Machaut, Guillaume de Machaut, syntynyt 1300 Champagnen maakunnassa.

Muistin, että sakastissa on kuulun Johannes Messeniuksen kovat kokenut muutokuva. Minusta tuntui kuin Messenius itsekin olisi voinut olla läsnä. Johannes Messenius pysyi uskollisena tuomitulle katolisuu-delle, siksi hänestä tuli Kajaininlinnan vanki, siksi hän kuoli Oulun Linnansaaressa, linnan karussa runoilijankammiossaan, siksi hänen luunsa ovat maatu-neet Oulun kirkon alle ja hänen kuvansa jäänyt muistoksi tänne. Me, pyhänaaton kirkkovierraat, kuntelimme hiljaisina kuusisataavuotiasta messua, latinaksi laulettua, katolilaisen harrasta. Ja jos joku Messenius, kirkko- ja uskonriitojen uhri, olisi voinut olla kuuntelemassa, hän olisi voinut todeta, että ihmiset ovat kuitenkin hitusen kehittyneet, kaikessa toivottomuudessaankin avartuneet.

Sitten soi "Ita missa est", "Menkää, seurakunnan kokous on lopussa", mutta emme menneet, sillä YL:n ohjelma lupasi lisää ja antoi myös.

YL, vanha ja ikuisesti nuori, on lähdössä Amerikkoihin, siksi se kävi Oulussakin. Jossain välissä puhui kuorolle entinen "yyällisti", Pohjan Laulun nykyinen puheenjohtaja Eero Väinö Väinönpöika Kokko Muhoksen Montasta. Ja Mönsä osaa puhua — kirkossakin, mikä kyllä oli minulle yllätys. Hän sanoi, että

ylioppilaiden ikivanha etuoikeus on ollut unohtaa maakunta sihen saakka kunnes rahat loppuvat. Sanoi, että on hyvä, että edes tämä syy on tehnyt mahdolliseksi saada YL Ouluun. Sitten hän kehui YL:ää, mutta ei yhtään liikaa, ja sanoi lisäksi iloitsevansa siitä, että tällä mainiolla kuorolla on varaa esittää vanhojen mestareiden töitä ja että sillä on mahdollisuus hätkähdyttää, ei jollain erikoisuuden tavoittelulla, vaan osaa-misen sensaatiolla. Tähän tyyliin puhui, vaikka en ihan ulkoa muista.

Sitten tuli renessanssin säveltäjiä, sitten suuri Mendelssohn-Bartholdy, sitten suuri Madetoja, joka varmaan monenmonituiset kerrat itse oli istunut tässä juhlavassa kirkossa urkujen äänysoittoa kuuntelemassa.

Oulun kirkossa on aina tilaa, vaikka se sitten olisi niin täynnä, että nukkuvakin pysyy kahdella jalalla. Tässä asiassa ainakin oululaiset esi-isämme ovat osanneet katsoa asioita pitkällä tähtäyksellä. Muistakaamme vain, että ryhdyttäessä rakentamaan Oulun ensimmäistä kirkkoko 1770, kaupungissa oli arviolta 3000 asukasta. mutta heitä varten rakennettiin samat neliöt ja kuutiot kuin viisikymmentä vuotta myöhemmin, samat siis, jotka tänäkin päivänä ovat Tuomiokirkossa kävijäin käytettävissä. Tuohon aikaan tosin myös Oulunsalo, Muhos ja Utajärvi kuuluivat kappeleina tapulikaupungin seurakuntaan, mutta olihan niillä myös omat kirkkonsa. Tuon kirkon rakennutti ruotsalainen Daniel Hagman, jonka työn tuloksesta Jor-

ma Westerlund, nykyinen Oulun kaupungin arkistonhoitaja, kirjoittaa: "Kokonaisuutena Daniel Hagmanin rakentama Oulun ensimmäinen kirkko on varmaan ollut mukkea luomus. — Sen on täytynyt muodostaa — toisin kuin nykyään — yhdessä vanhan renessanssitapulin kanssa täysin kaupunkikuvaa hallitseva ryhmä. Mahtavan kirkon ja matalien puisten porvaristalojen vastakohtaisuus on ollut ilmeinen, ja siinä on sitten kuvastunut myös rakennusten aatteellinen ero." (Kaltio 7/60)

Kuten kai yleisesti tiedetään, säilyivät tämän kirkon muurit toukokuun 23:n vastaisena yönä 1822, jolloin melkein kaikki muu tässä kaupungissa tuhoutui. Muurien varaan kohosi Engelin luomus, ensin kirkko kupoleineen valmistuen lokakuussa 1832, sitten torni, Engelin ja Arppen yhteistyön tulos, joka lopullisesti valmistui vasta 1845, jolloin Engel jo viisi vuotta oli maannut haudassa. Näin sai Oulu klassillistyyllisen juhlan kirkkonsa, joka sitten viime kesänä pitkästä ajasta myös maallatiin siihen tyyliin kuin empire edellyttää.

"Ite missa est" — messu päättyi, ovet avautuivat ja valo loisti pimeyteen, jonne seurakunnan kokous hajaantui.

P a n u